

életének második évét betöltötte, elveszik családjától és idegen községben, idegen nevelőszülőknél helyezik el, s ezáltal megölik a gyermek lelkében a család gondolatát, elidegenítik szüleitől, eltekintve attól, hogy az idegen nevelőszülők túlnyomó része nem embertársi szeretettől, de anyagi haszon reményétől vezettetve, vállal magához ilyen menhelyi kötelékben álló gyermeket. Az idegen nevelőszülők alkalmazásának helytelenségét maga a népjóléti és munkaügyi minisztérium is megállapította, mégis érthetetlenül, ismét nagyrészen visszaállította ezt a rendszert. [...]

A szegényügy a már bekövetkezett szegénység, nyomorúság súlyát igyekszik enyhíteni, benne a praevencio nem nyilatkozik meg, ellentétben a szociálpolitikával, mely a megelőzés eszközeivel dolgozik. [...]

A közjótékonyság szervezetlen, munkamegosztás, az egyes szükségletek szerint, nincsen ezen a téren. A rendszertelenségen felül, igen sok a visszaélés. Számos olyan jótékonyági egyesület van, amely parazitája az emberi jóérzésnek. Hangzatos jelszavak és jóhiszemű előkelőségek igénybevétele, élelmes üzletemberek dolgoznak itt a háttérben. [...] A társadalmi jótékonyság révén befolyó adományok pedig önkéntes adóknak lennének tekintendők, amelyek elosztása és felhasználása hatósági irányítás és ellenőrzés alá tartoznék. [...] A társadalmi jótékonyság feladata az, hogy kiegészítse a szegényügy hiányait, kitöltse annak hézagát, a tényleges szükséglet által megkívánt munkamegosztás alapján.

KERÉK MIHÁLY

Milliók a milliókért. Új magyar szociálpolitika

Budapest, 1940, Hungária. 5–13.

Kerék Mihály (1902–1990) szociográfus. A budapesti Közgazdasági Egyetemen szerzett mezőgazdasági oklevelet, majd agrárpolitikából doktorált. 1924-ben kezdte pályáját a Magyar Mezőgazdák Szövetségénél. 1930-ban a Faluszövetséghez, 1933-ban a Magyar Gazdaszövetséghez került. Közben állami ösztöndíjjal tanulmányutat tett külföldön a német, lengyel és balti államok agrárviszonyait és birtokpolitikáját tanulmányozta. 1936-ban a Pénzügyi Központban nevezték ki. Az 1930-as években a Magyar Szemle munkatársai közé tartozott, itt jelentek meg tanulmányai a földreform szükségességéről, végrehajtási módokról. Tanulmányai jelentek meg a Kélt Népében, a Válaszban, a Magyar Statisztikai Szemlében. 1937 nyarán előadást tartott a Szegedi Fiatalok Művészeti Kollégiuma keretében szervezett dudari szociográfiai találkozón. 1938-tól 1944-ig a Belügyminisztériumban Pest vármegye szociális teendőit látta el. Részt vett a felvidéki földbirtokrendezési ügyek kormánybiztosa mellett a felvidéki földreform lebonyolításában. 1939-től belső munkatársa volt a Magyar Nemzet c. napilapnak. 1945-ben a Független Kisgazdapárt képviselőjeként

részt vett a földreform kidolgozásában, majd az Országos Földhivatal elnöke lett. 1949-től állástalan, 1954-től nyugdíjazásáig az Akadémiai Kiadó Lexikonszerkesztőségének munkatársa volt. A magyar földkérdés c. munkája az agrárirodalom alapművei közé tartozik (Forrás: Magyar Életrajzi Lexikon)

Az Országos Nép- és Családvédelmi Alap jelentősége

A magyar szociálpolitika a múltban inkább esetenként megindított kisebb-nagyobb segítőakciókban merült ki, amelyek jelentékeny anyagi eszközök felhasználásával is aránylag csekély eredményt értek el. A jószándék tehát nem hiányzott, a megoldás azonban kevésbé volt célrevezető. A tapasztalatok azt mutatják, hogy az időben és térben szétszórt szociális akciók, amelyek között nem volt meg az összhang, a szerves kapcsolat és hiányzott a megfelelő szervezet is, gyakran az ellenkező hatást váltották ki, mint amit elérni akartak. Csak példaként megemlíthetjük a harmincas évek gazdasági válsága alatt életrehívott nyomorenyhítő akciót, amely elég nagyarányú és jelentős anyagi eszközökkel folytatott tevékenység volt. Eredményről alig lehet beszélni, ezzel szemben a visszahatás annál érezhetőbb volt, mert a tömegeknek nem tudott értelmes munkás és elfogadható keresetet nyújtani, ellenben hozzászoktatta őket a segélyekhez, a népkonyhához, az ellenszolgáltatás nélküli juttatáshoz, ami aztán széles területen nagymértékben rontotta a munkaerőkölcst és egyéb morális bajokat is okozott.

Éppen az inségakcióval szerzett kedvezőtlen tapasztalatok adták meg az első lökést arra, hogy a szociálpolitikai tevékenységet egészen új csapásokon kell megindítani. Mindenekelőtt szükség van megfelelő anyagi eszközökre, amelyekkel az egész országra kiterjedő szociális tevékenységet lehet folytatni. Másodszor: a szociális tevékenység különböző ágazatai között összhangot kell teremteni, mert így kisebb áldozattal is nagyobb eredményt lehet elérni, tehát lényegesen növelni lehet a szociális munka hatásfokát. Harmadszor: az ingyenes juttatások, vagyis a jótékonyosság körét a maga területére kívánja visszaszorítani és a szociális munka súlypontját a szegénysorsú lakosság széles rétegeinek gazdasági megerősítésére, életszínvonalának emelésére és önállósodásának előmozdítására kell helyezni. Végül, hogy mindez megvalósítható legyen, szükség van megfelelő szervezetre, mely gondoskodik a támogatás különböző módjainak kimunkálásáról és ügyel arra, hogy a támogatottak megfelelően éljenek a nekik juttatott javakkal.

Ezek az elveken alapul az Országos Nép- és Családvédelmi Alapról (ONCSA) szóló 1940. évi XXIII. t.c., amely az Alap céljaként „a leginkább támogatásra szoruló néprétegek anyagi, erkölcsi és szellemi felemelése útján az életviszonyok javítását, a társadalmi kiegyenlítődés elősegítését, valamint a népesség szaporodásának előmozdítását jelöli meg. A törvény főleg gyermekes családok intézményes támogatásának fontosságát hangsúlyozza. A szegények és elesettek helyzetén nem, többnyire romboló hatású segélyekkel akar javítani, hanem anyagi eszközökkel: házhoz, földhöz, kishaszonbérlethez, haszonállathoz juttatás útján, háziiparral, különböző munkaalkalmak teremtésével. Ezek a juttatások az ellenszolgáltatás elvén alapulnak, másszóval senki sem kap ingyen anyagi javakat, mindent vissza kell fizetni, a törlesztés feltételei azonban annyira kedvezőek, hogy a legszegényebb család is megerőltetés nélkül

teljesítheti. Senkinek sincs jogigénye a támogatásra. Ilyenben még a sokgyermekes családok közül is csak az részesülhet, akiről feltehető, hogy szorgalmas, törekvő és becsületes életmódjával a juttatott javakat jól használja fel és a maga erejéből is arra törekszik, hogy nyomott helyzetéből minél előbb kiemelkedjék.

Az Országos Nép- és Családvédelmi Alap a sokgyermekes családok gazdasági irányú megsegítésén kívül egyéb szociális munkát is végez: gondoskodik a gyermekvédelem feladatainak ellátásáról és egyéb karitatív irányú tevékenységet is kifejt. Ezzel azonban most nem foglalkozunk.

Az Országos Nép- és Családvédelmi Alap feladatának megvalósítására külön szervezetet létesített. Központi szerve az Országos Szociális Felügyelőség, amely a belügyminiszter legfőbb irányítása alatt működik. A Felügyelőség gondoskodik arról, hogy a törvény és az eddig kiadott rendeletek szellemében folyják a közjóléti tevékenység és a végrehajtás szerveinek megadja a szükséges irányítást. Az Országos Nép- és Családvédelmi Alap gazdasági irányú tevékenységének a vármegyei és városi közjóléti szövetkezetek a hordozói. Ezek a szervezetek voltaképpen a közigazgatás segédszervezetei kereskedelmi formába öltöztetve. Könnyebben mozognak, rugalmasabbak, gyorsabban tudnak intézkedni, mintha a különböző gazdasági műveleteket a közigazgatási hatóságoknak kellene lebonyolítaniuk. A szövetkezetek elnökei az alispánok és polgármesterek, ami már önmagában is biztosítja a legszorosabb együttműködést a közigazgatási hatóságokkal. Forgótőkéjüket az Országos Nép- és Családvédelmi Alapból kapják, s évenként összeállított és az Országos Szociális Felügyelőség által jóváhagyott üzletterv alapján dolgoznak. Munkakörük mindent felölel, ami alkalmas arra, hogy a sokgyermekes családok megélhetését könnyebbé tegye és szociális felemelkedésüket előmozdítsa. Ma már két törvényhatóság (Somogy és Szabolcs vármegye) kivételével mindenütt működnek közjóléti szövetkezetek, igen sok megyei városban is. [...]

A kölcsönök kamatmentesek és azokat az összeg nagyságához, a juttatás tárgyához és a támogatásban részesített egyéni körülményeihez képest megállapított idő alatt természetben, vagy pénzben kell törleszteni. [...]

Kertes családi házak építése

Az Országos Nép- és Családvédelmi Alap tevékenységének tengelyében a kertes családi házak építése áll.

Köztudomású, hogy Magyarországon igen nagy a lakásínség, nemcsak a nagyvárosokban, hanem a felvakban is. Az évi lakástermelés nincsen arányban a lakosság szaporodása támasztotta szükséglettel. Ennek következtében népünk helyenkint igen kedvezőtlen lakásviszonyok között él s olyan nagy a túlszűfoaltság, hogy nem ritka, ahol két-három család szorong egy családnak is szűk helyiségben. Különösen kedvezőtlen a sokgyermekes családok helyzete, mert a háztulajdonosok általában idegenkednek attól, hogy népes családoknak adják bérbe házukat. A hatóság ugyan egy belügyminiszteri rendelet alapján néhol igénybe veheti az üres és nélkülözhető lakásokat, azonban ezzel a lakásínség nincs megoldva. A világháború után végrehajtott ház helykiosztással kapcsolatban

nagyarányú lakásépítési tevékenységet fejtett ki az Országos Falusi Kislakásépítési Szövetkezet, ennek működése azonban ma már csak korlátozott keretek között mozog és nem is mindenben felel meg a kívánalmaknak. A falusi néprétegek: földművesek és kisiparosok lakásszükségletének kielégítésére a Nép- és Családvédelmi Alap munkáján kívül nagyobb arányú kezdeményezésről nincs tudomásunk. Ezért az Alapra, illetőleg ennek szerveire igen nagy feladat hárul, hogy a különösen kedvezőtlen lakásviszonyok között élő sokgyermekes családok mielőbb korszerűen felépített és az egészségügyi követelményeknek is megfelelő saját otthonhoz jussanak.

Hangsúlyozom, hogy saját otthonról és nem csupán kislakásról van szó. Ma már nagyobb városban is lehetőleg arra törekszünk, hogy a munkáscsaládnak olyan hajléka legyen, amelyet magáénak mondhat, még sokkal inkább szükséges ez falun, ahol a család élete – a munkában eltöltött időn túl – majdnem kizárólag otthon játszódik le, ezért minden falusi embernek legfőbb vágya, hogy minél előbb egy kis családi házra tegyen szert.

Az Országos Nép- és Családvédelmi Alap a szegény embereknek ezt a törekvését igyekszik előmozdítani. Amikor szerte az országban kertes családiházakat épít, abból indul ki, hogy a szegénysorsú sokgyermekes családok legtöbbször egész életük megfeszített munkájával sem tudnak annyit megtakarítani, hogy emberi lakásra alkalmas saját otthont építhessenek maguknak.

A gyermekek nevelése legtöbbször a család egész jövedelmét felemésztí, megta-
karításról tehát szó sem lehet. Aki ily áldozatot hoz, megérdemli, hogy az állam első-
sorban támogassa a saját otthon megszerzésére irányuló törekvésében, annál is inkább,
mert nehezebben jut megfelelő lakáshoz, mint a gyermektelen család. Továbbá kívá-
natos, hogy a népes családok kerüljenek mindenek előtt az egészségügyi követelmé-
nyeknek is megfelelő környezetbe.

Az Országos Nép- és Családvédelmi Alap házai nemcsak sokgyermekes családok befogadására, hanem az építészeti ízlés fejlesztésére is alkalmasak. Nincs szó fény-
űzésről, a házak egyszerű kivitelben épülnek, túlnyomórészt egy 5×5 méretű lakószo-
bából, egy 4×4 méteres konyhából s egy kétszer három méteres kamrából állanak. A
legtöbb gyermekes családok részére újabban kétszobás házak is épülnek, amelyeknél
az egyik szoba a konyhából nyílik és részben azt a célt szolgálja, hogy ha a család
valamely tagja megnősül, vagy férjhez megy, a fiatal párnak átmenetileg legyen hol
meghúzódnia. Ennek a jelenlegi lakásínség mellett különösen nagy jelentősége van.
A házak természetesen szilárd alappal épülnek, a felmenő falak azonban gyakran vá-
lyogból, ami olcsóbb (ma már ugyan nem mindig az) és könnyebben be is szerezhető,
mint a téglá és a célnak tökéletesen megfelel. Az Országos Szociális Felügyelőség
műszaki osztálya nagy gondot fordít arra, hogy az új házak a magyar építészeti szoká-
soknak megfelelően épüljenek és alkalmazkodjanak a környezethez. Nem enged tehát
olyan családi házakat építeni, amelyek túlságosan kiütnek a falusi környezetből erő-
tetett városias jellegükkel, hanem már a tervezésnél arra törekszik, hogy a házak belső
beosztásában a célszerűség és egészségügyi követelmények érvényesüljenek, külső
formájuk pedig a magyar nép romlatlan ízlését és a táj építészeti hagyományait őrizze.